

Білоцерківський національний аграрний університет
Екологічний факультет
Кафедра загальної екології та екотрофології

	<p>СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Природно-ресурсний потенціал України»</p> <p>Галузь знань – 10 Природничі науки Спеціальність – 101 Екологія Освітня програма – «Екологія»</p>
<p>Рівень вищої освіти</p>	<p>другий (магістерський)</p>
<p>Компонент освітньої програми:</p>	<p>вибірковий</p>
<p>Кількість кредитів ECTS /загальна кількість годин</p>	<p>4 кредити / 120 годин</p>
<p>Семестр</p>	<p>2</p>
<p>Форма контролю</p>	<p>залік</p>
<p>Мова викладання</p>	<p>українська</p>
	<p>Лавров Віталій Васильович Посада: завідувач кафедри загальної екології та екотрофології Вчене звання: професор Науковий ступінь: доктор сільськогосподарських наук Робоче місце: навчальний корпус № 9 (вул. Героїв Чорнобиля 3а), 326 ауд. E-mail: vitaliy.lavrov@gmail.com Зв'язок з викладачем: +380955602885</p>
<p>Опис дисципліни</p>	<p>Економічне зростання та реалізація потенційних можливостей будь-якої території (держави, регіону чи району) або господарської системи значною мірою залежить від того, яким природними ресурсами вона володіє, як вони розміщені у просторі і наскільки раціонально, ціннісно збалансовано у часі і просторі їх використовують. Врахування специфіки природного потенціалу кожної територіальної одиниці у практиці господарювання дає змогу досягти збалансованості використання природних ресурсів, істотно покращити структурні параметри економіки та її основні макро- і мікроекономічні показники. Україна, як і інші держави здійснює цю діяльність на засадах міжнародної співпраці відповідно до Стратегії ЄС щодо створення збалансованого простору Європи (Потсдам, 1999; Ганновер, 2000), Процесу ЄЕК ООН «Довкілля для Європи» та інших програм, а також дотримуючись «Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року».</p> <p>Природно-ресурсний потенціал (ПРП) – це здатність природних систем без шкоди для себе (а, отже, і для людей) віддавати необхідну для людства продукцію або виконувати корисну роботу в межах господарства даного історичного типу. Поняття «природно-ресурсний потенціал» вміщує сукупність усіх природних умов і природних ресурсів, які можуть бути використані в економіці певної території.</p> <p>Науковий напрям «Природно-ресурсний потенціал України» є важливою галуззю економічної науки. Він орієнтує на вивчення просторових і часових закономірностей формування, існування та</p>

	<p>характеристики природних ресурсів держави з метою створення умов для збалансованого їх використання (комплексного і раціонального, охорони і збереження), підвищення ефективності господарювання та досягнення сталого (соціально-економічно-екологічного) розвитку. <i>Об'єктом</i> вивчення цієї науки є усі види природних ресурсів і умов, усі характеристики їх організації у просторі та часі, структурно-функціональні елементи ПРП та системи його господарського використання, охорони, збереження та відновлення. <i>Предметом</i> науки про ПРП є виявлення законів, закономірностей та визначення принципів і факторів просторової (територіальної) і часової організації природних ресурсів і умов держави, їх збалансоване використання.</p> <p>Завдання дисципліни – здобувачі мають набути знань, умінь і практичних навичок щодо принципів обґрунтування напрямів еколого-економічної оптимізації використання ПРП і створення умов збалансованого розвитку певної території. Це сприятиме кращому оволодінню майбутніми фахівцями методологічними міжнародними засадами збалансованого природокористування, прийнятими Україною для впровадження їх у практику задля забезпечення сталого розвитку певної території.</p>
<p>Передумови для вивчення дисципліни</p>	<p>Навчальна дисципліна «Природно-ресурсний потенціал України» базується на знаннях дисциплін: «Загальна екологія», «Прикладна екологія», «Агроекологія», «Гідроекологія», «Ландшафтна екологія», «Ґрунтознавство», «Економіка природокористування», «Техноекологія», «Соціальна екологія», «Стратегія сталого розвитку».</p>
<p>Мета вивчення дисципліни</p>	<p>Мета дисципліни – формування у здобувачів знань про класифікацію, структуру і характеристику природних ресурсів країни, просторові і часові закономірності їх формування та існування; а також практичних вмінь і навичок обґрунтування напрямів еколого-економічної оптимізації використання ПРП і створення умов для збалансованого їх використання.</p>
<p>Формат дисципліни</p>	<p>Для денної форми навчання дисципліна викладається в очному форматі, із застосуванням мультимедійних засобів. За необхідності (індивідуальні графіки, дистанційна форма) можуть бути використані платформи Moodle Білоцерківського НАУ, ZOOM. Формат проведення дисципліни змішаний: поєднання традиційних форм з елементами дистанційного навчання з використанням інтерактивних навчальних технологій.</p>
<p>Очікувані результати навчання</p>	<p>ПРН01. Знати та розуміти фундаментальні і прикладні аспекти наук про довкілля.</p> <p>РН01.1. Володіти знаннями про системну цілісність НПС та взаємозв'язок між природними умовами і природними ресурсами.</p> <p>РН01.2. Знати просторові і часові закономірності формування, існування та характеристики природних ресурсів держави, регіонів.</p> <p>РН01.3. Вміти класифікувати, оцінювати і характеризувати основні види природних ресурсів з урахуванням природних та регіональних особливостей їх просторової та часової організації.</p> <p>РН01.4. Вміти виокремлювати головні і другорядні, системотвірні і похідні структурні компоненти природно-ресурсного потенціалу та встановлювати механізми їх взаємозалежності, взаємовпливу.</p> <p>ПРН03. Знати на рівні новітніх досягнень основні концепції природознавства, сталого розвитку і методології наукового пізнання.</p>

	<p>РН03.1. Розуміти взаємозалежність соціального, економічного та екологічного складників розвитку держави та її адміністративно-територіальних таксонів.</p> <p>РН03.2. Знати основні глобальні, регіональні та локальні проблеми природокористування та просторові особливості забезпечення сталого розвитку територій.</p> <p>ПРН04. Знати правові та етичні норми для оцінки професійної діяльності, розробки та реалізації соціально-значущих екологічних проектів в умовах суперечливих вимог.</p> <p>РН04.1. Знати правові та етичні норми, що регламентують використання і охорону природних ресурсів в умовах суперечливих вимог.</p> <p>РН04.2. Вміти застосовувати чинні критерії, показники і сучасні методи оцінювання структурних складників природно-ресурсного потенціалу, характеристики його використання.</p> <p>ПРН16. Вибирати оптимальну стратегію господарювання та/або природокористування в залежності від екологічних умов.</p> <p>РН16.1. Вміти узгоджено оцінювати ефективність та природоохоронну прийнятність використання природно-ресурсного потенціалу різними галузями, підприємствами, приватними природокористувачами та виявляти негативні тенденції деградації природних ресурсів.</p> <p>РН16.2. Вміти системно мислити та прогнозувати динаміку природно-ресурсного потенціалу в умовах різних видів діяльності людини та ступенів антропогенного навантаження.</p> <p>РН16.3. Вміти розробляти шляхи впровадження у практику засад інтегрального управління на засадах збалансованого природокористування.</p>
<p>Структура курсу</p>	<p><i>Змістовий модуль 1. ПРИРОДНО-РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ, СУТНІСТЬ, СТРУКТУРА, ФОРМУВАННЯ ТА ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА. ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТЕНЦІАЛУ МІНЕРАЛЬНО-СИРОВИННИХ РЕСУРСІВ (8 год.).</i></p> <p>Тема 1. Предмет, метод і завдання курсу «Природно-ресурсний потенціал України» (2 год.).</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність предмета і об'єкта науки про природно-ресурсний потенціал України. 2. Методологічні основи науки про природно-ресурсний потенціал. 3. Актуальні проблеми і завдання у сфері використання природно-ресурсного потенціалу України. <p>Тема 2. Природно-ресурсний потенціал: сутність, структура, формування та економічна оцінка (2 год.).</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Класифікація природних ресурсів. 2. Сутність та цикли природно-ресурсного потенціалу. <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Сутність терміну «природно-ресурсний потенціал». 2.2. Ресурсні цикли. 3. Структура природно-ресурсного потенціалу. 4. Передумови формування, розміщення і використання ПРП. 5. Економічна оцінка ПРП. 6. Проблеми та методи оцінки природних ресурсів. <p>Тема 3. Характеристика потенціалу мінерально-сировинних ресурсів України та її регіонів (4 год.).</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ресурси і запаси корисних копалин. <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Основні визначення.

1.2. Особливості національної класифікації ресурсів і запасів корисних копалин.

2. Мінерально-сировинні ресурси.

2.1. Паливно-енергетичні ресурси.

2.2. Характеристика басейнів родовищ корисних копалин.

2.3. Рудні ресурси.

2.4. Нерудні ресурси.

3. Проблеми забезпеченості України мінерально-сировинними ресурсами та їх розв'язання.

Змістовий модуль 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИРОДНО-РЕСУРСНИХ ПОТЕНЦІАЛІВ ЗА КЛАСИФІКАЦІЙНИМИ ТАКСОНАМИ (6 год.)

Тема 4. Земельний та агрокліматичний потенціал України: характеристика, проблеми використання та напрями щодо відновлення та підвищення родючості ґрунтів (2 год.).

1. Поняття та особливості земельного та агрокліматичного потенціалу.

2. Структура земельного фонду та родючість земель України.

3. Забезпеченість земельними ресурсами.

4. Проблеми використання земельних ресурсів.

5. Напрями щодо відновлення та підвищення родючості ґрунтів.

Тема 5. Характеристика потенціалу водних ресурсів України та його використання (2 год.).

1. Структура водних ресурсів України.

2. Інші ресурси водоймищ.

3. Забезпеченість водними ресурсами.

4. Вплив екологічних чинників на якість води.

5. Забруднення поверхневих водних ресурсів України за басейнами.

6. Удосконалення водокористування: напрями, механізми, охорони та відтворення.

6.1. Напрями удосконалення використання водних ресурсів.

6.2. Напрями і механізми раціонального використання, охорони та відтворення водних ресурсів.

6.3. Охорона природних вод від забруднення стічними водами.

6.4. Раціональне використання водних ресурсів на промисловому підприємстві.

Тема 6. Лісовий потенціал України, проблеми та напрями збалансованого його використання (2 год.).

1. Визначення лісових ресурсів.

2. Сучасний стан лісових ресурсів України.

3. Наслідки антропогенно орієнтованого ведення лісового господарства.

4. Конфлікт соціальних, економічних та екологічних цінностей лісів в Україні.

5. Принципи сталого (збалансованого) використання лісових ресурсів.

6. Напрями та механізми переходу України на засади сталого (збалансованого) використання лісових ресурсів.

Змістовий модуль 3. ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТЕНЦІАЛУ ПРИРОДНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ (2 год.)

Тема 7. Характеристика потенціалу природно-рекреаційних ресурсів (2 год.).

1. Класифікація рекреаційних ресурсів.

	<ol style="list-style-type: none"> 2. Оцінка рекреаційних ресурсів. 3. Кадастр рекреаційних ресурсів. 4. Структура природно-ресурсного потенціалу земель рекреаційного, курортного та природоохоронного значення. 5. Рекреаційний комплекс України за видами ресурсів. 6. Територіальна структура рекреаційного комплексу України. 7. Перепони розвитку рекреаційного ПРП та напрями їх подолання.
<p>Методи навчання</p>	<p>Для засвоєння дисципліни використовуються різні методи навчання: словесні, наочні, практичні, активні, інтерактивні, інноваційні, аналітичні, індуктивні, дедуктивні, порівняння, синтетичні.</p> <p>Під час проведення лекцій застосовується демонстрація та ілюстрації різних нормативних, програмних і проектних документів, наукових робіт, карт, таблиць, фотографій, тощо. Для обговорення проблемних, складних питань аудиторії пропонуються короткі дискусії з поясненням принципів їх аналізу, наукових досліджень і використання результатів на практиці. Для кращого розуміння складних положень, концентрації уваги викладач для прикладу пропонує аудиторії виконати певне теоретичне або практичне завдання, вибрати принципи і критерії його оцінки та обґрунтування оптимального рішення. Це активізує логічне мислення здобувачів.</p> <p>Практичні заняття складаються з теоретико-методичної частини і розрахункових або логічних завдань. Насамперед, викладач коротко пояснює мету і суть заняття, акцентує увагу на ключових моментах, поєднуючи конкретну його тему з лекційним матеріалом та з іншими джерелами інформації – результатами науки, законодавчо-нормативними документами, різними проектами, планами дій, тощо. Під час бесіди викладач за допомогою цілеспрямованих запитань прагне спонукати здобувачів до актуалізації відомих знань раніше вивчених дисциплін або тем. Це сприяє активізації мислення і підвищенню ефективності засвоєння нових понять, знань, фактів, пошуку закономірностей у зв'язках причина-наслідок шляхом самостійних роздумів, умовиводів та узагальнень. Здобувачі вчаться логічно, переконливо будувати свою мову, грамотно висловлювати думки. Після досягнення належного рівня розуміння здобувачами загальної суті теоретичного підґрунтя викладач пояснює принципи і методи виконання конкретних завдань та їх індивідуальних варіантів. При цьому він використовує методи логіки, графічні зображення на дошці, ілюстративні документи. Результати виконання практичної роботи здобувачі відображають у висновках.</p>
<p>Політика</p>	<p>Політика щодо академічної доброчесності: очікується, що письмові роботи здобувачів будуть їх оригінальними дослідженнями. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі здобувача (списування, відсутність посилань на використані джерела, фабрикація, фальсифікація, обман) є підставою для її незарахування викладачем.</p> <p>Політика щодо відвідування занять: очікується, що здобувачі відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. Пропущені заняття здобувачі відпрацьовують за графіком консультацій викладача. За об'єктивних причин навчання може відбуватись в он-лайн режимі.</p> <p>Політика щодо дедлайнів і перескладання: здобувачі мають дотримуватись термінів виконання усіх видів робіт.</p> <p>Політика щодо виконання завдань: позитивно оцінюється відповідальність, дисциплінованість, старанність, креативність.</p>

	<p>Політика оцінювання: засоби та критерії оцінювання прописані в робочій програмі дисципліни, розміщеної на платформі Е-навчання Білоцерківського НАУ (Moodle).</p>
<p>Рекомендовані джерела інформації</p>	<p style="text-align: center;">Нормативно-правова література</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Водний кодекс України. К.: Вид-во Паливола А.В., 2009. 168 с. 2. Закон України «Про природно-заповідний фонд». К., 1992. 32 с. 3. Законодавство України. URL: http://www.rada.kiev.ua; http://www.nau.kiev.ua; http://www.ukrpravo.kiev.com; http://www.liga.kiev.ua 4. Зелена книга України. Тваринний світ / під заг. ред. чл.-кор. НАН України Я.П. Дідуха. К.: Альтерпрес, 2009. 448 с. 5. Земельний кодекс України: Коментар. Харків: ТОВ «Одісей», 2002. 600 с. 6. Кодекс України про надра. К.: Видавництво Паливола А.В., 2009. 168 с. 7. Лісовий кодекс України. К.: Вид-во Паливола А.В., 2009. 168 с. 8. Червона книга України. Рослинний світ / за ред.: Я.П. Дідуха. К.: Глобалконсалтинг, 2009. 900 с. 9. Червона книга України. Тваринний світ / за ред.: І.А. Акімова. К.: Глобалконсалтинг, 2009. 624 с. 10. Червоний список МСОП. URL: http://www.iucnredlist.org 11. Указ Президента України №722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року». URL: https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825 <p style="text-align: center;">Основна література</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Руденко В.П. Український природно-ресурсний потенціал: Ч.1. Навч. посібник. К.: ІЗМН, 1997. 176 с. 2. Руденко В.П. Географія природно-ресурсного потенціалу України. У 3-х частинах: Підручник. К.: ВД «К.-М. Академія» – Чернівці: Зелена Буковина, 1999. 568 с. 4. Швиденко А.Й., Руденко В.П., Євдокименко В.К. Екологічні основи природокористування: Навч. посібник. К.: ІЗМН, 1999. 200 с. 5. Микула О.Я., Ступень М.Г., Персоляк В.Ю. Кадастр природних ресурсів: Навч. посібник. Львів: Новий Світ-2000, 2006. 272 с. 6. Швиденко А.Й., Руденко В.П., Гищук Р.М. Лісокористування в Україні: Навч. посібник. Чернівці: Рута, 2002. 48 с. 7. Руденко В.П. Географія природно-ресурсного потенціалу України: Тестові завдання. Чернівці: Рута, 2007. 36 с. 8. Розміщення продуктивних сил України: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / С.І. Дорогунцов, Ю.І. Пітюренко, Я.Б. Олійник та ін. К.: КНЕУ, 2000. 364 с. 9. Розміщення продуктивних сил України: Підручник / За ред. Проф. Є.П. Качана. К.: ВД «Юридична книга», 2001. 552 с. 10. Левківський С.С., Падун М.М. Раціональне використання і охорона водних ресурсів: підручник. К.: Либідь, 2006. 280 с. 11. Сафранов Т.А. Екологічні основи природокористування: навч. посіб. Л.: Новий Світ. 2000, 2003. 248 с. 12. Теоретичні основи державного земельного кадастру: навч. посіб. / За ред. М.Г. Ступеня. Львів: Априорі, 2003. 341 с. 13. Микула О.Я., Ступень М.Г., Персоляк В.Ю. Кадастр природних ресурсів: навч. посіб. Львів: «Новий Світ-2000», 2006. 272 с.

14. Шматько В.Г., Нікітін Ю.В. Екологія і організація природоохоронної діяльності: навч. посіб. К.: КНТ, 2006. 304 с.

**Допоміжна
Монографії, довідники**

1. Возняк Р.П., Ступень М.Г., Падляк І.М. Земельно-правовий процес: Навч. посібник. Львів: Новий Світ-2000, 2006. 224 с.

2. Горленко І.А., Руденко Л.Г., Малюк С.Н. Проблемы комплексного развития территории. К.: Наук. думка, 1994. 296 с.

3. Лісова галузь України у контексті збалансованого розвитку: теоретико-методологічні, нормативно-правові та організаційні аспекти: Монографія / О.І. Фурдичко, В.В. Лавров. К.: Основа, 2009. 424 с.

4. Магазинщиков Т.П. Земельний кадастр: Підручник. Львів: Світ, 1991. 452 с.

5. Охорона та раціональне використання природних ресурсів і рекультивация земель: Навч. посібник / За ред. П.П. Надточія, Т.М. Мисливої. Житомир: Державний агроекологічний університет, 2007. 420 с.

6. Природно-ресурсний аспект розвитку України / [М.М. Коржнев, І.Д. Андріївський, Ю.Р. Шеляг-Сосонко та ін.]. Проект «Програма сприяння сталому розвитку в Україні». ПРООН. К.: Видавничий дім «КМ Academia», 2001. 109 с. (В.В. Лавров – співавтор розділів, присвячених лісовим ресурсам України).

7. Реймерс Н. Ф. Природопользование: Словарь-справочник. М.: Мысль, 1990. 639 с.

8. Романова Е.П., Куракова Л.И., Ермаков Ю.Г. Природные ресурсы мира. М.: Издательство МГУ, 1993. 304 с.

9. Руденко В.П., Вацеба В.Я., Соловей Т.В. Природно-ресурсний потенціал природних регіонів України: Монографія. Чернівці: Рута, 2001. 268 с.

10. Руденко В.П. Географія природно-ресурсного потенціалу України. Львів: Світ, 1993. – 240 с.

11. Руденко В.П., Трофимчук О.М. Український природно-ресурсний потенціал: Серія оцінкових картосхем. Частина 2: Монографія. К.: УІДНС, 2000. 186 с.

12. Руденко В.П. Український природно-ресурсний потенціал: Серія оцінкових картосхем: Ч.3. Чернівці: Рута, 2005. 248 с.

13. Руденко В.П. Довідник з географії природно-ресурсного потенціалу України. К.: Вища шк., 1993. 182 с.

14. Словник-довідник з агроекології і природокористування / За ред. О.І.Фурдичка. К.: ТОВ «ДІА», 2012. 353 с. (В.В. Лавров – член авторського колективу).

15. Україна: прогноз розвитку продуктивних сил / С.І. Дорогунцов, Б.М. Данилишин, Л.Г. Чернюк та ін. К.: РВПС України НАНУ, 1998. Т. 1. 163 с.

Ресурси Інтернет

1. www.ukrstat.gov.ua

2. www.kmu.gov.ua

3. www.me.gov.ua

4. www.minfin.gov.ua

5. www.zakon.rada.gov.ua